

Кримінальна відповідальність за підроблення документів у сфері публічних закупівель в розрізі судової практики

Як відомо, участь у процедурах закупівель — це насамперед підготовка та подання «гори» документів. Тому значна частина правопорушень, які трапляються під час проведення процедур закупівель, неминуче пов'язана з різними маніпуляціями з документами, що, у свою чергу, призводить до величезних збитків державного бюджету та неефективного використання бюджетних коштів.

Підроблення документів є одним із найпопулярніших кримінальних правопорушень серед закупівельників, поряд з розкраданням та службовою недбалістю.

Питання підроблення документів розглядали на порталі [RADNUK.COM.UA](https://radnuk.com.ua) у статті [«Не все те золото, що блищить, або Сумнівні документи в публічних закупівлях»](#). У цій статті актуалізуємо інформацію та проаналізуємо особливості кваліфікації вказаних правопорушень судовими інстанціями.

Що таке підроблення документів?

Згідно з узагальненням практики розгляду кримінальних справ про злочини, склад яких передбачено статтею 366 [Кримінального кодексу України](#) (далі — ККУ) (службове підроблення), **підроблення документів полягає в перекрученні істини в офіційному документі та характеризується наступними діями:**

внесення до документів неправдивих відомостей: включення інформації, яка повністю або частково не відповідає дійсності, до офіційного документа. При цьому форма документа та всі його реквізити відповідають необхідним вимогам;

інше підроблення документів: повна або часткова зміна змісту документа чи його реквізитів, однак не за рахунок внесення до нього неправдивих відомостей, а шляхом їх виправлень, підчищень, дописок, витравлювань чи використання інших подібних способів;

складання неправдивих документів: повне виготовлення документа, який містить інформацію, що не відповідає дійсності. При цьому форма та реквізити документа відповідають необхідним вимогам;

видача неправдивих документів: надання фізичним або юридичним особам такого документа, зміст якого повністю або частково не відповідає дійсності, та який був

складений або службовою особою, яка його видала, або іншою службовою особою. Видача неправдивого документа матиме місце й у тому випадку, якщо документ був складений приватною особою, але потім був засвідчений службовою особою і виданий нею іншим фізичним чи юридичним особам від імені тієї організації, яку представляє службова особа, що видала цей документ.

Підроблення документів регламентується двома статтями ККУ:

статтею 358 ККУ — підроблення документів, печаток, штампів та бланків, збут чи використання підроблених документів, печаток, штампів;

статтею 366 ККУ — службове підроблення.

Визначальною відмінністю цих статей є суб'єкт злочину:

у статті 358 ККУ — загальний суб'єкт (будь-яка фізична особа);

у статті 366 ККУ — спеціальний суб'єкт (службова особа).

За яких підстав можна притягнути службову особу до відповідальності?

Оскільки процедури закупівель — це насамперед сфера відповідальності службових осіб замовників та учасників закупівель, тому в основному діяння відповідальних осіб за підроблення документів кваліфікуються за статтею 366 ККУ. Адже «левова частку» документів у закупівлях створюють службові особи з обох сторін.

Згідно зі статтею 18 ККУ **службова особа** — це особа, яка здійснює організаційно-розпорядчі чи адміністративно-господарські функції, або виконує такі функції за спеціальним повноваженням, яким особа наділяється повноважним органом державної влади, органом місцевого самоврядування, центральним органом державного управління із спеціальним статусом, повноважним органом чи повноважною службовою особою підприємства, установи, організації, судом або законом.

У сфері закупівель суб'єктом кримінального правопорушення виступають службові особи як учасників, так і замовників, які підписують, складають та подають документи для проведення та / або участі в процедурах закупівель. За статтею 358 ККУ дії відповідальної особи кваліфікуються в основному за частиною 4 цієї статті — використання завідомо підробленого документа. Має місце в тому випадку, коли службова особа безпосередньо не створювала документ, а скористалась документом, виданим іншою установою.

Наведемо приклад.

Приклад

У справі № 727/8399/17 дії службової особи — заступника головного лікаря підприємства «П» було кваліфіковано за вищевказаною статтею за подання завідомо підробленої довідки Вижницької ОДПІ про відсутність заборгованості з податків, зборів, платежів, в яку внесено завідомо неправдиві відомості про відсутність у підприємства «П» заборгованості з податків і зборів (обов'язкових платежів).

Згідно з частиною 1 статті 2 ККУ підставою кримінальної відповідальності є вчинення особою суспільно небезпечного діяння, яке містить склад кримінального правопорушення, передбаченого цим кодексом.

Склад злочину має чотири обов'язкові елементи:

- 1. суб'єкт.** Суб'єктом злочину є службова особа. Наприклад, у справах за №№ [607/17408/20](#), [206/5504/19](#), [204/635/20](#), [204/2593/19](#) до кримінальної відповідальності притягувались директори підприємств учасників, які підписували чи створювали документи для участі в тендері, а також керівники комунальних підприємств, які виступали замовниками;
- 2. об'єкт.** Об'єктом злочину службового підроблення виступає визначений законом порядок діяльності державного апарату, апарату органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян, підприємств, установ і організацій незалежно від форми власності в частині підготовки, складання, використання і видачі офіційних документів під час проведення процедур закупівель;
- 3. суб'єктивна сторона,** яка характеризується тільки прямим умислом і корисливим мотивом, адже учасник закупівельного процесу на момент підроблення документа повинен чітко усвідомлювати неправдивий характер відомостей, які вносяться ним до офіційних документів. Якщо службова особа не усвідомлює характер своїх діянь, то діяння особи може бути кваліфіковане за статтею 367 ККУ (*службова недбалість карається штрафом від двох тисяч до чотирьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на строк до трьох років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років*);
- 4. об'єктивна сторона.** Об'єктивна сторона службового підроблення полягає в перекрученні істини в офіційному документі, вчиненому службовою особою з використанням свого службового становища під час проведення й участі у процедурах закупівель. Такий злочин вчиняється однією з декількох передбачених статтею 366 ККУ дій — внесення до документів неправдивих відомостей, складання та подання неправдивих документів. Приміром, підписання службовими особами учасників актів виконаних робіт чи послуг із завідомо неправдивими відомостями у них, чи, наприклад, створення довідок або ж сертифікатів від імені підприємств, які містили неправдиві відомості.

Також зазначимо, що **предметом даного виду злочину є офіційний документ** як обов'язкова ознака злочину за статтею 366 ККУ. У примітці до статті 358 ККУ міститься

визначення *офіційного документа* — це документ, що містить зафіксовану на будь-яких матеріальних носіях інформацію, яка підтверджує чи посвідчує певні події, явища або факти, які спричинили чи здатні спричинити наслідки правового характеру, чи може бути використана як документи — докази у правозастосовчій діяльності, що складаються, видаються чи посвідчуються повноважними (компетентними) особами.

Які документи підробляють найчастіше?

Найпоширенішими документами, які підробляють замовники / учасники, є **акти приймання виконаних робіт та / або наданих послуг, та / або видаткові накладні**, оскільки саме такі документи здебільшого зустрічаються в судових справах. При цьому роботи, послуги чи товари насправді або взагалі не надавались, або надавались не в тих кількостях, які зазначені в цих документах. Указані діяння мали місце в таких справах: №№ [607/17408/20](#), [206/5504/19](#), [466/439/21](#), [758/1518/20](#), [204/635/20](#), [204/636/20](#).

Також досить поширеними є **довідки, які надають учасники у складі тендерної пропозиції**. Це, зокрема, **довідки про наявність працівників відповідної кваліфікації, які мають необхідні знання та досвід**, які зустрічались у таких справах: №№ [443/1041/19](#), [182/4533/20](#), де учасники були притягнуті до відповідальності за зазначення завідомо неправдивих відомостей про наявність працівників у довідках.

Довідки для підтвердження відсутності підстав згідно зі статтею 17 Закону України «Про публічні закупівлі» також були предметом розгляду судів. Щоправда, суди, трактуючи діяння службових осіб щодо підроблення зазначених довідок, дотримувались протилежних позицій.

Так, у справі № 328/850/19 учасником була подана завідомо неправдива **довідка-гарантія щодо відсутності антиконкурентних дій**. Натомість суд визначив, що вказана довідкане є офіційним документом, оскільки вона не відповідає вимогам, встановленим у примітці до статті 358 ККУ. Крім того, вищезазначений документ жодним законом чи підзаконним нормативно-правовим актом не затверджувався. Тому вказана довідка не може бути предметом злочину, передбаченого частиною 1 статті 366 ККУ.

Водночас у справі № 727/8399/17 суд **довідку про відсутність заборгованості з податків, зборів, обов'язкових платежів**, завідомо неправдиву, видану службовою особою учасника, трактував як офіційний документ.

Також траплялись випадки підроблення документів на підтвердження технічних, якісних та кількісних характеристик предмета закупівлі. Зокрема, у справі № [642/4102/20](#) учасник склав та в подальшому роздрукував **сертифікати відповідності**, до яких вніс завідомо неправдиві відомості, що трансмісії відповідають нормативно-технічній документації, яка діє в Україні, після чого поставив свій підпис та відбиток, у такий спосіб надавши зазначеному документу статус офіційного документа. Суд трактував дії службової особи

При повному або частковому копіюванні чи цитуванні будь-якої інформації з порталу "Радник у сфері публічних закупівель" ви зобов'язані вказувати джерело інформації (ст. 176 ККУ). Джерело:

https://radnuk.com.ua/praktyka_zakupivel/kontrol_ta_vidpovidalnist/kryminalna-vidpovidalnist-za-pidroblennia-dokumentiv-u-sferi-publichnykh-zakupivel-v-rozrizi-sudovoi-praktyky/

згідно зі статтею 366 ККУ як службове підроблення і призначив покарання.

Висновок

Підроблення документів під час проведення процедур закупівель є непоодиноким явищем. З проаналізованих судових рішень вбачається, що основними порушниками за цією статтею ККУ виступають учасники закупівель в особі службових осіб — директорів чи інших уповноважених осіб, які задля перемоги в тендерах подають у тендерній пропозиції завідомо неправдиві документи.

І, як свідчить судова практика, здебільшого суди виносять обвинувальні вироки, в основному призначаючи штраф обвинуваченим особам. Тому особам, які беруть участь у закупівлях, потрібно зважати на наслідки, які наступають за створення та подання неправдивих документів. А також враховувати, що склад злочину, який передбачений частиною 1 статті 366 ККУ, є формальним, не тягне за собою наслідків у вигляді матеріального збитку і є завершеним з моменту створення неправдивого документа.

Більше про кримінальну відповідальність читайте на порталі RADNUK.COM.UA у статтях:

«Кримінальна відповідальність у сфері публічних закупівель (частина I)»;

«Кримінальна відповідальність у сфері публічних закупівель (частина II)».